

II
87266

INSTITUTUL INTERNATIONAL DE STATISTICA

SESIUNEA DIN ST. PETERSBURG

18—23 AUGUST 1897

DE

NICOLAE BASILESCU

DELEGATUL GUVERNULUI ROMÂN

PROFESOR DE ECONOMIE POLITICA LA FACULTATEA DE DREPT DIN BUCURESCI

AVOCAT

RAPORT

ADRESAT

D-*lui* MINISTRU AL AGRICULTUREI, INDUSTRIEI, COMERCIULUI ȘI DOMENIILOR

BUCURESCI

—
TIPOGRAFIA ȘI FONDERIA DE LITERE THOMA BASILESCU

No. 29, CALEA VICTORIEI, No. 29

1898

*Miss M. Tikhom - omul lui
Comptea and son
N. Basile*

INSTITUTUL INTERNATIONAL DE STATISTICA

SESIUNEA DIN ST. PETERSBURG

19--24 AUGUST 1897

DE

NICOLAE BASILESCU

DELEGATUL GUVERNULUI ROMÂN

PROFESOR DE ECONOMIE POLITICA LA FACULTATEA DE DREPT DIN BUCURESCI

AVOCAT

BUCURESCI

—
TIPOGRAFIA ȘI FONDERIA DE LITERE THOMA BASILESCU

No. 29, CALEA VICTORIEI, No. 29

1898

INSTITUTUL INTERNAȚIONAL DE STATISTICĂ

SESIUNEA DIN ST. PETERSBURG

18-23 AUGUST 1897

I

De la primul pas făcut pe pământul rus; o senzațiune plăcută coprinde pe streinul, care a avut onórea să fie invitat la unul din numerosel e congrese, cărora Rusia le a dat adăpost anul acesta.

Streinul ajuns în Rusia nu se mai simte, într'adevăr, strein; înconjurat pretutindeni de o solitudinē particulară, el vede și întâlnește în fie-care supus rus, la ori-ce clasă saũ tréptă socială el ar aparține: funcționar ori simplu cetățean, un óspete prevenient, animat de o singură dorință, aceia de a-ĩ înlesni și face cât mai plăcută petrecerea în mijlocul lor.

Și lucrul nu era ușor, fiind mai ales dat că, mai în aceleași timp, Rusia da ospitalitate la Moscova unui congres monstru,—congresului medical;—iar la Petersburg, congreselor de geologie și de statistică, la cari se mai adaoga și strălucita recepțiune făcută d-lui Felix Faure, Presidentul Republicei Franceze; acésta atrăsese, și ea, în capitala Rusiei un stol însemnat de streini.

La sosirea în St. Petersburg, la gară chiar, era instalat un biou de informațiuni; iar în oraș un biou permanent sub direcțiunea d-lui N. Troïnitky însuși, neobositul organisator al acestui congres, president al comitetului central de statistică, era gata a răspunde, în ori-ce moment, la numeroșele cereri de informațiuni, ce ómeni veniți din tóte colțurile lumii neconținut 'i adresau.

În ziua de 18 August, la orele 2 p. m. a avut loc deschiderea solemnă a sesiunii Institutului internațional de statistică, de către A. S. I. Marele Duce Constantin Constantinovici, în prezența A. S. I. Marea Ducesă Elisabetha Mavrikiévna, soția Sa.

Séra, Altețele Lor Imperiale au bine-voit a convia pe membrii congresului la un *raout*, în splendidul Lor *Palat de Marmoră*; aci, membrii congresului au fost prezentați Altețelor Imperiale, cari au bine-voit a se întreține, în modul cel mai afabil, cu fie-care dintre ei.

Mercuri, la 20 August, o excursiune din cele mai interesante a avut loc la Cronstadt, unde, între altele, membrii congresului au vizitat noul vas de război, *Rossia*; la întórcere, un delicios dejun le-a fost oferit în Palatul Imperial din Pe-

terhof, în marea sală a serbărilor din acest frumos Palat.

Vineri, 22 August, membrii congresului internațional de statistică,—după ce au vizitat biuroul de recensământ rus și au luat cunoștință de materialul imens adunat din ultimul recensământ și de metodele întrebuițate pentru a-l aduna și clasa,—au fost primiți în ședință solemnă de Societatea Imperială economică liberă, — fondată de Marea Caterină,— al cărei president, d. Comte Heyden, le-a urat bună-venire.

D. N. Koulabko-Koretzky, secretar general al acestei societăți, a făcut istoricul ei, de la fondare și până azi.

D-na Kalmikow, membră a societății, într'o luminosă expunere, a arătat cât de fecundă este activitatea instituțiilor locale—*Zemstvo*—pe terenul statistic.

Sambătă, la 23 August, a luat sfârșit sesiunea congresului, fixându-se cea viitoare pentru 1899, la Christiania, frumoasa capitală a Norvegiei; iar seara, municipalitatea din Petersburg a poștit pe membri săi la un *raout*, la care a luat parte și elita societății Petersburgese.

În fine, Duminecă, la 24 August, membrii congresului s'au dus la Moscova, unde o primire strălucită le-a fost făcută de autoritățile locale.

Înainte de a părăsi capitala Rusiei, Altețele Lor Imperiale, Marele Duce Constantin Constantinovici și Marea Ducesă Elisabeta Mavrikievna, mi-au făcut înalta onoare să mă primescă în audiență particulară, în frumosul lor Castel din Pavlosk.

Altețele Lor Imperiale, cu cel mai viu interes,

s'au informat de mersul crudei bóle, prin care A. S. R. Principele României a trecut.

Cu o deosebită atențiune, Altețele Lor Imperiale s'au interesat și de progresele economice și sociale, pe care țara noastră le-a realizat în ultimele timpuri.

Altețele Lor Imperiale pórtă, de alt-fel, un deosebit interes României și Dinastiei Sale, de órece A. S. I. Marele Duce cunósce fórté bine țara noastră; căci, de și tinăr, El este unul dintre eroii răsboiului de la 1877—78 și A. S. I. Marea Ducésă este nepótă a M. S. Regelui Carol I.

Aceste reunini, în cari, cum prea bine a zis Alteța Sa Imperială, *plăcerea strânge legăturile íntimităței*, vor face, de sigur, ca sesiunea din St. Petersburg se rămână neștearsă în inima și în memoria acelor, cari au avut norocul se ia parte la ea.

II

Sesiunea Institutului internațional de statistică a fost pusă anul acesta sub Augustul patronagiu al A. S. I. Marele Duce Constantin Constantinovicí, precum sesiunea congresului internațional de statistică din 1872, ținută tot în Petersburg, fusese pusă sub aceia a Augustului Sėu părinte, Marele Duce Constantin Nicolaevicí.

Alteța Sa Imperială nu este numai unul dintre ómenii cei mai iluștri ai patriei sale, dară încă și unul dintre poeții ei cei mai gustați.

Discursul sėu de deschidere a congresului este unul dintre cele mai frumoase și cele mai instruc-

tive, pe cari congresul actual a avut ocasiunea să le asculte în această sesiune.

După ce Alteța Sa Imperială amintesc, că deja Augustul său părinte, la 1872, arătase că țelul statisticeii este «*de a se cunoște pe sine însuși*», și că acest precept nu se adresază numai omului înțelept, dar încă și societății întregi, comparând, într'o frumoasă figură, statistica care luminează fenomenele sociale până în adâncimile lor, cu farurile cari luminează calea marinarului în întunecul nopții, Ea continuă: «Statistica pòrtă, într'adevăr, lumina în adâncimi, unde nici un alt procedeu de investigațiune nu pòte pătrunde cu aceeași siguranță.

«Recunosc, că lumina este câte odată nestatornică, când obiectul pe care ea îl visază este schimbător seii dificil de prins.

«Popórele aũ putut multă vreme să se lipsescă de statistică, pentru că ele nu simțeau trebuința de a sci și pentru că nu aveau mijloce practice de a cerceta. «*Cunóștete pe tine însuși*,» aplicat organizațiunii sociale, este o necesitate relativ recentă, care s'a desvoltat în secolul al XIX, cu civilizațiunea, și care va deveni probabil mai imperioasă și mai exigentă în secolul viitor. Primele recensămente generale ale populațiunii, din țerile scandinave, nu se sue dincolo de jumătatea secolului al XIX; cele-l-alte state ale Europei, întrecute în acest punct de republica crescândă a Statelor-Unite, le-a imitat. Din starea și mișcarea populațiunii Statistica a făcut, puțin câte puțin, o sciință demografică, care ține atât de esențialmente de dânsa, în cât adesea s'a și putut confunda cu ea: acesta pòte în orî-ce cas să se mândrască cu ea,

ca cu cea mai frumoasă piatră a coronei sale științifice, pentru că demografia este, grație ei, cea mai precisă și poate cea mai înaintată din științele sociale.

.

«De la primele recensemente ale Angliei și ale Franciei și de la primele publicațiuni ale lui Quételet, câte alte subiecte nu au fost abordate și tratate cu succes de statistică? Comerțul, justiția, finanțele, transporturile, proprietatea funciară și mobilă, producțiunea agricolă și industrială, instrucțiunea, condițiunea persónelor, asistența....

«Mă opresc; enumerațiunea completă ar fi prea lungă. Nu este, ca să țin astfel, un singur colț din domeniul social, pe care d-vastră să nu l'fi cercetat, nici o mișcare a vieții sociale pe care d-vastră să nu fi cercat a o măsura...

«Câți-va dintre autorii d-vastră au definit statistica: *studiul numeric al faptelor sociale*. Intr'adevăr, tot ce se poate număra în acest ordin de fapte este de resortul d-vastră; ați denumerat fiecare specie și varietate, și de nu veți fi făcut-o deja pentru veri-una, o veți face-o mâine, căci curiozitatea d-vastră este nesățioasă.

«Țineți de matematici,—cărora le datorați precisiunea calculelor d-vostre; dar aveți și metodele d-vostre proprii de denumărare și de analiză, a căror rigóre și claritate neîncetat le perfecționați; și din acest punct de vedere, s'a putut dice, cu drept cuvânt, că există o știință a statisticeii.

«Grație întrebuintărei inteleginte a acestor metode ați putut inventoria, dacă pot vorbi astfel, lumea morală și lumea materială, specia umană, actele și bunurile sale.

«Diceam adiniaori, că ați creat demografia; pot dice că cea mai mare parte din științele sociale vă fac continuu imprumuturi, și vă datorază o însemnată parte a progresului lor.

«Politica adevăraților omenii de stat, care se silește de a asigura prin pace, prin ordine, prin respectul libertății muncii și a proprietății, cea mai largă dezvoltare posibilă a forțelor productive a națiunii și îmbunătățirea cea mai mare a condițiunii morale și materiale a persoanelor, se inspiră de știință. Ea recurge la savantele d-văstră lucrări, cari sunt pentru ea de o întrebuințare dîlnică și de o utilitate incontestabilă».

La acest discurs a răspuns d-l Emile Levasseur, vice-presidentul Institutului internațional, în termeni de o vie elocință.

După ce d-l Emile Levasseur face elogiul lui Sir Rawson William Rawson, presidentul Institutului, absent de la congres din cauză de bolă, și pe acela al membrilor decedați, în câte-va cuvinte, face să reiasă importanța de netăgăduit a statisticeii.

S'a dis, că statistica este servitorea economiei politice.

«Fie, răspunde d-l Levasseur; în ori-ce cas o servitoare stăpână, așa precum Molière ne-a pus-o pe scenă.

«Prefer însă a dice, că ea este marea furnisore a științelor sociale; căci ea le procură o specie de materialuri, pe care nici un alt mod de investigațiune nu ar fi capabil să li 'l dea și a căror acumulațiune, de la începutul secolului, ar forma munți, dacă toate publicațiunile oficiale saū pri-

vate ar fi puse la un loc. Munți, a căror mine-rale sunt de calitate foarte inegale, unele prea bogate, altele conținând multe materii streine. Ignorantul, ignorantul în statistică voesc a dice, vără furca sa în grămadă, la întemplantare; avocatul unei tese, călăușit de o idee preconcepută, nu scôte de cât mostra favorabilă tesei lui; adevăratul savant privesce totul, face alegerea sa și nu pune în lucru de cât aceea ce este propriu a stabili adevărul faptelor: această artă de a alege este una din caracteristicile sale, ca și arta de a interpreta și de a trage conclusiuni judiciöse.... cât pentru noi, ne silim a face cât mai bine, perfecționând metodele de investigațiune, făcând ca politica să înțeleagă că nu se administră bine, de cât aceea ce se cunoșce bine; că experiența, care în secolul nostru a făcut să înainteze atât cunoșcința naturei, nu este mai puțin importantă pentru studiile sociale, și că statistica este principalul instrument, care o constată cu precisiune și i măsoară rezultatele. *Statistica, adică studul numeric al faptelor sociale* se impune, precum microscopul se impune fiziologiei, și de și ea este cam costisitoare, ea se impune din ce în ce mai mult, pentru că serviciile, pe cari curiositatea științifică și necesitatea guvernamentală vor exige de la densa, vor merge multiplicându-se și rafinându-se cu timpul».

După ce d-l consilier privat Baron d'Uxkul-Gyldenbandt, locșitorul ministrului de Interne, a urat bună venire membrilor congresului, d-l consilier privat actual Yermolow, ministrul Agri-

culturei și Domeniilor, a pronunțat o scurtă alocuțiune, foarte substanțială.

«Printre ramurile activității omenesci, a dis cu drept cuvânt Excelența Sa, agricultura a ocupat în totdeauna un rol preponderent. De sigur, că cu dezvoltarea marilor trebuințe și creșterea populațiilor, industria și comerțul au luat o extensivă, altă dată necunoscută. Vedem cu toate acestea, că în țări așa de industriale ca Franța și Belgia, precum a observat-o în timpii din urmă d-l Méline, agricultorul rămâne încă marele artisan al avuției publice. Pentru Rusia, țară eminentă agricolă, toate interesele converg către agricultură sau emană de la dânsa: 90% din populațiunea imperiului se dedău la cultura pământului; produsele solului asigură la noi, nu numai alimentațiunea, dar încă satisfac trebuințele țerei, atât în interior cât și în afară. Valoarea produselor agriculturii noastre, cu toate ramurile cari se leagă de dânsa, este evaluată după o estimățiune minimală la patru miliarde de ruble sau zece miliarde de franci.

«Iată de ce, între toate materiile cu cari se ocupă Institutul, este una, statistica agricolă, care atinge și mai de aproape interesele țerei noastre. Ea mă interesază, pe mine însumi, cu îndoit titlu: căci ea a fost altă dată obiectul studiilor mele speciale, și actualmente, pus în capul administrațiunei însărcinată cu interesele agricole, sunt mai în măsură de cât ori când de a-i aprecia valoarea.

«S'a dis de mult, că agricultura este tot de o dată și o artă și o știință. Pentru a cultiva câmpul sêu, pentru a trage o bună recoltă nu este destul a cunoște procedurile practice. Trebuie încă a

consulta învățămintele cari alcătuiesc știința; ori această știință trebuie să se fundeze pe rezultatele unor experiențe multiple, făcute pe o mare scară; și pe acestea statistica le culege și le înregistrează; ea, rezemându-se pe acumulațiunea faptelor, permite a deduce condițiunile cele mai favorabile și cele mai sigure pentru o cultură remuneratorie; din acest punct de vedere, meteorologia ea însăși pare a fi considerată ca o statistică a influențelor climaterice.

«Statistica recoltelor, în particular, are pentru agricultură o importanță considerabilă; dar în epoca actuală, fiind dată marea înlesnire a comunicațiilor, care tinde a face din lumea întrégă un singur târg, ea este de o potrivă indispensabilă comerțului, pentru a'l călăuzi în vastele sale operațiuni. În Rusia, această parte a statisticei agricole dobândește, prin faptul extremei variabilități în producțiunea grâului, o importanță cu totul specială și care trebuie să fie obiectul unui studiu aprofundat.

«În afară de statistica recoltelor, este și aceia a prețurilor cerealelor și a celor-lalte produse agricole, aceia a salariilor lucrătorilor agricoli, a terenurilor afectate diferitelor culturi, materie atât de bine tratată de d. Pilat, în sesiunea de la Berna. Tóte aceste chestiuni sunt de un interes vital pentru agricultorul rus, și constat, cu cea mai mare satisfacțiune, locul ce i s'a dat în programul, care ne-a fost distribuit. Soluțiunea completă a tuturor acestor chestiuni, atât de complicate și de dificile, este scopul către care tind sforțările noastre comune: ea aparține viitorului; dar este a face o operă meritorie de a'i apropia

termenul; meritul și experiența membrilor acestei reuniuni sunt o garanție, că un pas considerabil va fi făcut în această cale atât de vastă a progresului, în numele bunului traiu al populațiilor».

D. Troïnitsky, director al comitetului central de statistică și president al comitetului de organizare al acestei sesiuni, d. Semenov, consilier privat actual, president al societății Imperiale de geografie, în numele acestei societăți, și d. Kaufmann, consilier privat actual, în numele Facultății de drept, presintă de asemeni câte-va observațiuni foarte interesante asupra statisticei în Rusia și urază, la rândul lor, buna-venire membrilor congresului.

III

Printre comunicațiunile făcute congresului voiū menționa și analiza pe cele mai interesante, mai ales pentru noi.

Cea d'ântîiū a fost făcută în a doua ședință, la 19 August, de către d. Troïnitsky, asupra recensământului general al Imperiului Rusiei, operat în ziua de 28 Ianuarie 1897.

Fiind noi înșine în pređiua unui recensământ general, socot de un mare interes a degaja din acest raport liniile generale a noului recensământ rus, primul recensământ general și științific încercat în Rusia de la existența acestui Stat și până astă-đi; căci cu tóte că se practicaū deja diverse recensăminte, ele însă fiind parțiale,—cum de ex. recensămintele fiscale,—pentru a ajunge la o aproximațiune a numărului populațiunei, omul de

sciință era nevoit să recurgă la alte date ajutătoare private sau oficiale.

Prin regulamentul din 5 Iunie 1895, M. S. Împăratul sancționează regulamentul, după care avea să se facă noul recensământ; prin el s'aŭ pus bazele operațiunii și s'aŭ constituit organele generale și locale, cari aveau să culégă și să adune noile date statistice.

S'a întocmit o comisiune centrală sub președenția Ministrului de Interne și vice-președenția d-lui Semenow, unul dintre cei mai vechi și iluștri statisticieni ruși; iar director, chemat a dirige întreaga operațiune, a fost numit d. Troïnitsky.

În fie-care provincie și în fie-care circumscripțiune, comisiuni speciale, presidate de guvernorul și de mareșalul nobilimei circumscripțiunii sau de persoane numite de guvernor, aŭ fost însărcinate cu direcțiunea recensământului în teritoriile lor respective.

Un număr ore-care de orașe, cele mai mari seŭ cari se găseau în condițiuni speciale, aŭ avut comisiunile lor independente.

Cu chipul acesta, s'aŭ întocmit 96 comisiuni provinciale și 757 comisiuni de circumscripțiune și de orașe. Tôte aceste comisiuni aŭ avut însărcinarea de a organiza recensământul și de a controla execuțiunea la fața locului. La rândul lor, ele erau dirijate de comisiunea centrală, care a elaborat instrucțiunile necesari. Fie-care circumscripțiune a fost împărțită în secțiuni, având în capul lor un șef, sub ale cărui ordine imediate trebuiaŭ se lucreze agenții de recensământ.

Pentru a unifica funcționarea tuturilor acestor instituțiuni și persoane, 25 de delegați generali

aū fost însărcinați să vegheze la fața locului aducerea la îndeplinire sistematică a instrucțiunilor și programelor de recensemēt în 2—3 guvernăminte, ce fie-care dintre ei avea sub ordinele sale.

Independent de acēstă întrēgă organizațiune, comisiunea centrală a avut să elaboreze planul general și forma diferitelor buletine, diversele instrucțiuni și programe, să repartiseze între tōte instituțiunile locale imense cantități de imprimate, să resolve tōte dificultățile, cari se puteau ivi ici și colea, și să dea explicațiunile și interpretațiunile trebuinciose.

Comisiunea a adoptat buletinul pe menagiu, ca fiind cel mai lesnicios de aplicat, cu tōte avantajele, ce de alt-fel buletinul individual presentă.

Dar, din cauza variațiunei tipului de menagiu, comisiunea a întocmit trei forme de buletine distincte: forma *A* pentru menagiurile țărănesci, forma *E* pentru tōte cele-l'alte grupuri neurbane, și forma *B* pentru tōte menagiurile urbane; tōte acestea însă nu se diferențiau între ele de cât prin litera pusă pe plic și conțineau chestiuni identice; ele însă au facilitat repartițiunea populațiunei în cultivatori țărani, proprietari rurali isolați și locuitori de oraș.

Cât pentru instituțiunile constituind o comunitate: școle, spitaluri, casărmi, etc. s'aū format registre în cari membrii lor erau înscriși de-a dreptul.

Fie-care agent de recensământ, după ce a umplut formularile buletinelor pentru un sat întreg, le-a reunit în urmă în plicul *ad-hoc*, făcēnd același lucru și pentru buletinelor de sub litera *E*. Pe plicul conținēnd buletinelor fie-cărui sat, recensorul a pus totalul populațiunei recensate.

Aceste totaluri—împreună cu acelea după plăcurile Է—din fie-care secțiune erau puse pe fôia specială a divisiunii de recensământ.

Foile divisiunilor formaū datele prime a foilor de secțiune, și așa mai departe ; grupând tôte aceste totaluri, comisiunea centrală a putut stabili, de o cam dată, cifra populațiunei întregului imperiū rus.

Aceia ce importă, mai ales, să observăm este modul în care recensorii au fost recrutați.

Alegerea lor a fost lăsată șefului de secțiune ; tôte clasele societății au dat contingentul lor : preoți, funcționari de tot soiul, militari, institutori și institutrice de școli, studenți, neguțatori, proprietari și chiar simpli țerani. Remunerațiunea lor fu fixată la 12 ruble în secțiunile rurale, și la 7 ruble în cele urbane.

Dar dificultățile și modicitatea remunerațiunei erau cât pe aci, ne spune d. Trocintsky, să pună în pericol întreaga operațiune, din lipsă de personal. Atunci s'a recurs, din ordinul M. Sale Imperatului, la instituirea unor medalii *ad-hoc*, spre a recompensa pe toți aceia cari vor da concursul lor gratuit. Efectul a fost extraordinar, numărul recensorilor se sui de îndată cu câte-va mii.

Fie-care recensor, după ce i se da instrucțiunile necesarii, primea un certificat constator al calității lui, inșignele Vulturului Imperial, un portofoliū cu călimări și cantitatea de buletine trebuincioșe.

Materialul întreg, tôte buletinele de recensământ sunt actualmente în mâinile comitetului central de statistică din Petersburg, ocupând un vast imobil cu mai multe etage.

Despuierea lui metodică se face în delete, cu

cea mai mare atențiune, cu concursul unui adevărat regiment de funcționari, printre cari foarte multe dămne, și cu acela a 70 mașini electrice Hollerith.

Pentru a aprecia, cât de grandioasă a fost această întreprindere, este suficient a considera un moment dificultățile mari, pe cari ea a trebuit să le învingă.

Rusia într'adevăr innumără în sânul său toate stările civilizațiunii umane, — începând cu *Yourta Samoyezului* și până la civilizațiunea occidentală cea mai rafinată. Satele și cătunele, cari se perd adesea în munții Caucasului, nu sunt accesibile de cât vara; iar altele, ca rarile locuințe din extremul nord al Siberiei, numai iarna.

Diversitatea limbelor vorbite în imperiu a necesitat traducerea buletinelor în toate limbile și idiomile vorbite: Kirghiz, aderbeidjane, turkman, georgian-armenesc, lett, esthonian, tchérémin, tchuvache, votiaque, tartar din k Crimea și kaza, sart, ouzbek, buriat, arab, turc, polones, lituanian și german.

Preparațiunea imprimatelor s'a făcut în opt centruri diferite, în mai mult de șese luni.

100 de milioane de foi de hârtie, cântărind până la 1,200,000 kilograme au fost întrebuințate.

Au trebuit să se cumpere cai, cămile, corturi portative pentru recensorii, cari percurgeau stepile infinite ale Asiei centrale.

Numărul recensorilor a ajuns țifra de 150,000; iar cheltueile s'au urcat la 3,916,682 ruble sau de ce milioane de franci; cea-ce ar face de cap 3,09 c.

Numărul populațiunii constatată de acest recen-

semânt atinge într'adevăr țifra de 129,211,113 locuitori, pe când la 1872, ea nu se suia de cât la 90,000,000.

Opera, pe care Rusia a îndeplinit'o în decursul acestei decenii, este una dintre cele mai gigantice, căci după cum cu drept cuvânt a observat d-l Levasseur, dacă Anglia a făcut recensemântul Indiilor,—a căror populațiune se sue la 280 de milioane,—ea nu a întrebuintat însă recensământul prin buletin,—ceea-ce face de sigur foarte suspect rezultatul obținut; iar cât pentru Statele-Unite, ele nu au avut să recenseze de cât 60 de milioane de locuitori, pe când Rusia și-a întins operațiunile sale asupra a 129 de milioane și pe o întindere de teritoriu de un vast incomensurabil.

D. Tchouprow, profesor la universitatea din Moscova, într'un memoriu foarte studiat, relevând transformățiunile produse în nouile idei dobândite și condițiuni de viață a clasei agricole ruse și aratând importanța, ce anchetele agricole asupra acestora au pentru problemele sociale, propune:

Ca Institutul internațional de statistică să exprime dorința:

1. Ca începutul secolului XX să fie comemorat în toate țările lumii civilizate prin anchete locale, amănunțite asupra vieții populare și mai ales asupra vieții agricole.

2. Ca anchetele privitoare la viața populațiunilor agricole să se facă separat pentru fie-care menagiū.

3. Ca rezultatele relevate pe menagiū să fie totalizate în tablouri generale și că în afară de acestea să se dea și câte-va tipuri din fie-care

circumscripțiune, coprinzând date asupra budg-
tului, bunurilor mobiliare și imobiliare și pro-
prietății fie-căruia.

4. Ca aceste anchete să se facă prin agenți spe-
ciali, iar nu prin amatori.

5. Ca în hypotesa, când s'ar recurge la auto-
rități autonome, cum de exemplu sunt în Rusia
administrațiunile și se *Zemstvo*, să se formuleze
dinainte chestiunile.

6. Ca, în fine, acolo unde s'au mai făcut altă
dată asemenea anchete, anchetele cele noi să fie
pe cât posibil analoge celor vechi pentru a în-
lesni comparațiunile.

Acéstă propozițiune, în urma cător-va intere-
sante observațiuni prezentate de dd. Bodio, Tarde,
von Mayr și Bertillon, a fost trimisă în cerceta-
rea secțiunei respective.

O comunicațiune de un viū interes și din care
am putea trage și noi de îndată cel mai mare
folos pentru propria noastră demografie, este aceia
pe care d. *dr. Ridolfo Livi* a făcut'o, tot în șe-
dința din 19 August.

Intre anii 1880—1885, ne spune d. dr. Livi,
pentru fie-care individ, care se presenta sub dra-
pel, medicii de trupe aveaū îndatorirea de a nota
pe un document special, numit *foglio sanitario*,
datele cele mai importante a stărei lui fizice, pre-
cum talia, greutatea, perimetrul toracic, diame-
trul capului, culórea ochilor și a părului, forma
nasului, gurei, etc.

Tot pe acéstă fóie se notaū tóte bólele suferite
de soldat în cursul serviciului; și în fie-care an,
primăvara, se proceda la o nouă măsurare a ta-

liei, greutatea și perimetrul toracic, pentru a constata creșterea sau scăderea.

În fine, la sfârșitul serviciului militar, toate foile erau trimise la inspecțiunea sanitară militară.

Peste 300,000 de buletine au fost astfel încadrinate examenului d-lui dr. Livi.

D-sa a început mai întâi prin a clasifica aceste buletine după profesii, și le-a grupat în 13 grupuri diferite.

1-iul grup cuprinzând: studenți, funcționari, profesii liberale și similare;

2-lea grup: micul comerț și similarele lui;

3-lea » țărani și similari;

4-lea » fierari și similari;

5-lea » căruțași, dulgheri și similari;

6-lea » zidari și similari;

7-lea » croitori, cismari și similari;

8-lea » bărbieri și similari;

9-lea » măcelari și similari;

10-lea » căruțași și similari;

11-lea » brutari și similari;

12-lea » lucrători manuali cu diua, hamali și similari;

13-lea grup: profesii diverse.

Rezultatele obținute, cu privire la dezvoltarea taliei și la aceia a perimetrului toracic, sunt foarte diverse.

Ast-fel: studenții, deși sunt favorizați din punctul de vedere al taliei, întrecând cu 22 milimetri, au însă perimetrul toracic cu 13 milimetri mai mic, în mijlocie, de cât celelalte profesii.

Din contră, țărani au o talie inferioară studenților, dar au un perimetru toracic mai dezvoltat.

Croitorii, cismarii, bărbierii, cari locuiesc în lo-

caluri închise, sau rău ventilate, umede și insuficient luminate, prezintă condițiunile cele mai defavorabile de talie și de perimetru toracic.

Grupul cel mai favorizat, după d. dr. Livi, este acela al căruțașilor, pentru că talia lor și perimetrul toracic sunt superioare acelora al țăranilor.

Deci, conchide cu drept cuvânt d. dr. Livi, sunt condițiuni sociale, cari predispun favorabil și la dezvoltarea taliei și la aceea a perimetrului toracic și invers.

În primul caz sunt toate acele condițiuni, în cari creșterea taliei este favorizată de o hrană abondantă și chiar excesivă, de o mai bună apărare în contra influențelor morbide generale, consecință a abondanței financiare, pe când dezvoltarea completă a toracelui este stânjenită printr'o viață sedentară, printr'un exercițiu muscular prea limitat, printr'o ședere în spaț închis; și tipul cel mai caracteristic, din nenorocire, în această privință ni 'l dă studentul.

Chiar clasele avute nu scapă acestei legi; căci, de și natura le favoriză cu privire la talia lor, ele sunt însă, după d. dr. Livi, cele din urmă cu privire la piept.

A desvolta dar, în aceste clase, exercițiul muscular, a desvolta iubirea de țară, jocurile în plin aer, iată mijlocul de a desvolta perimetrul toracic al celor ce nu 'l au sau nu 'l pot avea din cauza mediului, în care ei trăesc.

În ședința din 21 August, d-l Alfred Neymarck, membru în consiliul superior de statistică al Franciei, a prezentat în numele comisiunii proprietății mobiliare, orânduită de Institut, un

interesant raport asupra celor mai bune moduri de statistică, spre a evalua capitalul și venitul valorilor mobiliare naționale și internaționale.

Pentru a obține o evaluățiune pe atât de exact aproximativă, pe cât de posibilă, d-l Neymark crede că, în principiu, este bine să luăm cursurile valorilor, așa cum ele sunt în momentul evaluățiunei, și să le complectăm cu sciințe luate din cursul emisiunilor.

În al doilea rând:

1) trebuie să se stabilească numărul valorilor cotate la bursă și evaluățiunea lor cu indicațiune, dacă sunt fonduri de stat, acțiuni de drumuri de fer, de societăți de credit, de companii industriale; obligațiuni a acestor diverse societăți, titluri de împrumuturi;

2) Să se facă aceleași evaluățiuni și statistice pentru valorile necotate la bursă;

3) Să se determine partea de valori mobiliare, pe cari naționali le posedă.

Iar pentru a înlesni aceste statistice și evaluățiuni, ar fi de dorit, ca *în toate țările* o statistică uniformă se fie ținută în mod official:

1) asupra emisiunilor publice de fonduri de stat și de valori diverse;

2) asupra conversiunilor de rentă și de titluri diverse;

3) asupra admisiunilor valorilor la cota bursei, numărului lor, capitalului, ce ele represintă, interesului, ce ele produc, etc.

În fine, pentru a înlesni comparațiunile, ar fi de dorit, ca o óre-care uniformitate să preside în toate țările la culegerea acestor date.

Pentru un moment, d. Neymark, cu sciințele

culese de la diverși corespondenți, ajunge la următoarele importante rezultate:

Valorile mobiliare existente se impart, după d-sa, în chipul următor între țările de mai jos:

	<u>Miliarde</u>
Anglia . . .	7,246,902,736 liv. ster. sau 182,6 fr.
Țările de jos	6,486,480,000 florini sau 13,6 »
Belgia . . .	6,193,419,000 franci sau 6,1 »
Germania .	73,641,000,000 mărci sau 92,0 »
Austria . .	11,680,800,000 florini sau 24,5 »
Italia . . .	17.500,000,000 lire sau 17,5 »
România . .	1,214,048,000 lei sau 1,2 »
Norvegia . .	5-600,000,000 coróne sau 0,7 »
Danemarca.	2,054,679,000 » » 2,7 »
Rusia . . .	25.439,000,000 franci sau 25,4 »
Francia . .	80,000,000,000 franci sau 80,0 »

Acest raport a fost aprobat de onor. Institut.

Importanța statisticeii valorilor mobiliare, și în special a acelor deținute de naționali, este atât de mare, în cât de sigur că ea nu poate scăpa nimănui.

În ea se oglindesc într'adevăr dezvoltarea economică a țerei, în partea ei cea mai activă și cea mai interesantă: aceia a întreprinderilor.

Observând de exemplu Franția în cei din urmă ani, și comparând numai cifra valorilor mobiliare la 1880 cu aceia de la 1897, ori-cine se poate convinge, că plângerile acelor, cari continuu buciună căderea Franciei, este neîntemeiată.

Intr'adevăr, la 1880 cifra valorilor mobiliare franceze, după d. Théry¹, un alt statistician

1. Veți „Le Temps“ din 7 Ianuarie 1898.

meritos, nu era de cât de 45 de miliarde, pe când ea atinge astăzi pe aceea de 67 de miliarde și jumătate.

Pe de altă parte, valorile streine, posedate de Francezi, au trecut de la 15 miliarde la 26 de miliarde în același interval de timp.

Astfel că dacă am admite, că streinii posedă 40% din valorile franceze, ei nu ar deține din acestea de cât ca la 4½ miliarde în 1880, și la 6½ miliarde în 1897.

De unde dar, în ultima analiză, detentorii francezi ar poseda ași valori mobiliare franceze și streine de peste 87 de miliarde, deci cu 31 de miliarde mai mult ca în 1880.

Pentru România este de o imperioasă necesitate a întocmi, de îndată, statistica valorilor noastre mobiliare, pentru a putea urmări și cu și progresele noastre economice.

Acastă statistică se poate face cu ușurință, mai ales pentru datoria noastră publică, fiind dat că plățile cuponului nostru se fac de ministerul de finance direct, fie în țară, fie în streinătate, așa că se poate ajunge cu o mare aproximațiune la cifra valorilor deținute de Români.

Asupra raportului d-lui L. Bodio, secretarul general al Institutului, cu privire la statistica criminală, o discuțiune interesantă a avut loc între d. profesor von Mayr (Strassburg) și savantul sociolog, d. Tarde, în urma căreia Institutul a opinat a se întrebuița, și în această parte a statisticeii, buletinul individual, ca fiind mai în măsură de a asigura exactitatea rezultatelor obținute.

D. Albanel, jude instructor pe lângă Trib. Senei (Francia), comunică, în aceeași ședință, un studiu statistic asupra copiilor traduși în justiție, a cărei concluziune este, ca în fie-care țară să se țină o statistică specială pentru criminalitatea copiilor.

Acastă statistică ar fi de dorit să cuprindă: numărul arestațiunilor, cu indicațiuni de delictele comise și de vârsta delinvenților; numărul copiilor judecați de tribunale; numărul acelor cari au fost remiși părinților lor, internați în ospiciu sau încredințați unui patronajiu; și, în fine, numărul copiilor cari, *trămiși în corecțiune*, au fost liberați provisoriu, cu mențiune dacă s'au făcut demni de acastă indulgență sau dacă a fost nevoie să se ia contra lor măsuri din cauza a noi fapte.

Iar din punct de vedere moral și social, să se noteze: dacă minorul tradus în justiție scie să scrie și să citească; dacă a fost instruit în veri o religiune; dacă are o meserie; dacă părinții lui sunt sau nu căsătoriți, separați sau divorțați.

Din acest moment, când toate aceste statistice, dice cu drept cuvânt d. Albanel, vor fi întocmite, era reformelor serioase se va putea deschide și se va putea dice că țifrele, în acastă materie, au o adevărată elocință.

D-l Tarnovsky a prezentat, tot în ședința de la 21 August, un studiu interesant asupra proporționalității achitărilor pentru crime și delictes, în perióda de la 1889—1893.

Din acest studiu reese, că în Rusia atât juriul cât și chiar tribunalele ordınare achită pe preveniți într'o proporțiune mult mai mare de cât

în alte țări, și cauza o găsește d-l Tarnovsky, nu în incapacitatea sau reaua voință a agenților instructori, ci în condițiunile generale sociale, economice și geografice particulare Rusiei; ast-fel resorturile Trib. de I-a instanță ocupă întinderi de peste 40,000 kilometre pătrate, pe când în Germania și Austria ele nu sunt mai mari de 3—4,000 klm. p. și în Franția chiar de 1,000 klm. p; iar aceia a judecătorilor instructori de 2,500 klm. pătrate; de două ori mai mari prin urmare, de cât un resort de tribunal în Franția.

D. Emile Yvernès, secretar general al societății de statistică din Franția, însărcinat să studieze statistica divorțurilor, a prezentat un raport, ale cărui concludsiuni generale sunt următoarele:

Cererile de divorț sunt admise într'o proporțiune, care variază între 60—92%.

Femeia, în țările unde ea are alegerea, preferă separațiunea de corp divorțului.

Prezența copiilor în menagiu și durata căsătorii în momentul divorțului diferă mult de la o țară la alta.

Clasa lucrătorilor industriali și a comercianților este aceea, care dă cel mai mare număr de divorțuri; în fine, violența este cauza cea mai frecventă a divorțurilor.

Cu toate acestea d. Yvernès s'a isbit, în mare parte, în studiul său de dificultăți isvorând din lipsa de uniformitate a datelor statistice, care face imposibilă o statistică comparativă a divorțurilor.

Pentru a obvia la acest inconvenient, Institutul internațional de statistică, adoptând propo-

sițiunile d-lui Yvernès, a emis dorința, ca statisticele divorțurilor și separațiunilor de corp a fiecărei țări să indice :

1) Numărul cererilor formulate și rezultatul lor, (admitere, respingere ori lăsare în părăsire ; și în acest cas, dacă a urmat împăcarea soților).

2) Calitatea părților reclamante, (bărbatul, femeia sau amândoi).

3) Situațiunea familiei soților, (dacă au sau nu copii).

4) Profesiunea soților, (după aceia a bărbatului).

5) Durata căsătoriei în momentul cererii, luând de basă următoarele sub-divisiuni: *a)* mai puțin de un an; *b)* de la un an la 4 ani; *c)* de la 5 la 9 ani; *d)* de la 10 la 19 ani; *e)* de la 20 la 29 de ani și așa mai departe.

6) Motivele, pe cari se întemeiază cererile.

Comunicațiunea, pe care d. Bodio a făcut'o în numele și pentru d. Mac Donell, editor al statisticei judiciare civile a Angliei și provinciei Gallilor, *asupra statisticei judiciare civile*, prezintă un deosebit interes pentru confreria, căreia am onoare de a aparține.

Deja în 1875. d. Yvernès a încercat, cu un oarecare succes, o statistică comparată a justiției civile în diversele state europene.

Pentru a obține însă rezultate certe și lesne comparabile, d. Mac Donell propune, ca viitoare statistici să coprindă :

1) Numărul proceselor, după natura obiectului controversat.

2) Țifra sumelor în litigiu.

3) Resultatele contestațiilor și apelurilor pentru părțile în litigiu.

Alături însă cu această statistică de contencios, va trebui să se înființeze și una pentru *gratis*: tutelele, actele de legitimațiune, inscripțiunile și radițiunile hypotecare, etc.

Insemnătatea unor atări statistice, pentru a putea aprecia starea morală a unei națiuni în dezvoltarea ei este, cert, evidentă prin ea însăși.

Casele de economie au fost obiectul unui raport amănunțit din partea d-lui *Rusp*, a cărui concludsiune generală este, că aceste case sunt utilizate mai mult de lucrători (50%) și de micii capitaliști (44,3%).

D. Bateman a prezentat un raport în numele comitetului de statistică comercială, din care rezultă necesitatea urgentă, ca statele civilizate să se înțeleagă asupra unui sistem unic în inscripțiunile vamale, facilitând cu chipul acesta comparațiunile.

D-l Craigie a făcut asemeni o interesantă comunicațiune asupra statisticei agricole internaționale.

D. Timiriazew a dat lectură unei comunicațiuni a d-lui Pilat, cu privire la metodele de a culege și înregistra datele relative la recolte, comunicațiune de un evident interes pentru noi.

D. Pilat propune:

1) De a se culege regulat datele relative la întinderile cultivate cu produse agricole.

2) Și cum aceste date nu se pot obține numai

din declarațiunile cultivatorilor, să se calculeze cantitățile recoltate multiplicând suprafața cultivată cu un produs mediu pe unitate de suprafață; și acesta variind cu circumscripțiunile și numai dacă întinderea suprafeței cultivate este exactă.

Tot d. Timiriazew a comunicat și o lucrare proprie a sa, relativă iarăși la statistica recoltelor, și a cărei concludsiune este, de a se tinde la o mai mare uniformitate între metodele de culegere a acestor date statistice.

În urma unei discuțiuni foarte interesante, la care au luat parte d-nii Tisserand, von Mayr, Rubin, Lexis, Timiriazew și Conrad, Institutul adoptă aceste concludsiuni și le trimite în studiul comitetului respectiv.

D. Reinbott face o comunicațiune, foarte interesantă, privitoare la mișcarea proprietății funciare în Rusia și din care rezultă, că un fenomen social de cea mai mare importanță este în curs de a se produce actualmente în această țară: proprietatea funciară tinde a se distribui, între diferitele clase sociale, în mod cu totul deosebit de cât până aci.

Ast-fel, după d. Reinbott, nobilimea cheltuesce în cumpărare de moșii o sumă mult mai puțin considerabilă de cât aceea, pe care ea o primesce din vânzarea proprietăților sale; de unde urmază o diminuare a proprietăților aparținând nobilimei.

Pe când din contră, clasa comercianților a dobândit proprietăți numai în anul 1893 pentru 17,3 milioane de ruble și a vîndut pentru 11,1 milioane de ruble.

Clasa țărănească deși cumpără mai mult de cât vinde, totuși din cauză că nobilii vînd numai loturi mari, țeranii individual cumpără relativ puțin.

Comunele rurale însă compensază până la un punct ore-care acésta lipsă.

Ast-fel, în cursul unui an ele au cumpărat 63,535 deciatine (o deciatină este egală cu 10.925 hectare) și au vîndut 23,126 deciatine; deci o diferență în plus de 40,409 deciatine.

Asociațiunile țărănești asemenea cumpără în mod considerabil; ast-fel, tot în cursul unui an, ele au cumpărat 331,547 deciatine și au vîndut numai 40,626 deciatine; deci o diferență în plus de 290,891 deciatine.

În fine țeranii bogați, individual, au cumpărat 284,347 deciatine și au vîndut 145,056 deciatine.

Deci: reducțiunea întinderii proprietății nobiliare; o dezvoltare ușoră a proprietăților comunelor rurale; o extensiune foarte sensibilă a proprietății unei clase particulare, care se formază principalmente din indiviđi aparținând clasei neguțtorilor și țeranilor, însă superiori muncitorilor agricoli.

Un examen atentiv al aceluiași fenomen la noi, sunt convins că va da aceleași rezultate: proprietatea funciară în România a trecut și trece printr'o criză de transformațiune acută, pe care este indispensabil să o cunoșcem și chiar să o dirijăm,—căci nimeni nu poate sci urmările grave, sociale și politice, ce ele pot avea pentru societatea noastră.

La o discuțiune foarte interesantă între d-nii Clément Juglar, membru al Institutului Franceiei, Wilhelm Lexis, profesor la universitatea din Göttingen și Timiriazew, a dat loc comunicațiunea acestui din urmă, cu privire la influența scăderii prețurilor mărfurilor asupra mișcării comerciului internațional.

Intr'adevăr, dice în resumat d. Timiriazew, începutul scăderii prețurilor tuturor mărfurilor, și în special al produselor agricole, începe cu anul 1873, și tot în această perioadă începe și scăderea mișcării comerciului internațional. Ori, coincidența acesta nu este fortuită; ea este rezultatul unei influențe reciproce între cele două fenomene; ceea ce se confirmă atât prin tablourile statistice, pe care d. Neumann Spallart și continuitorul său d. von Juraschek le au întocmit, cât și mai ales prin ultimele date statistice culese în Anglia și în Rusia: în ambele aceste țări, exportul mărfurilor a suferit o scădere considerabilă, de peste 30 de milioane de livre sterlinge ($1\frac{3}{4}$ miliarde de franci) în Anglia, de peste 200 de milioane de ruble (o jumătate de miliard de franci) în Rusia, pe fie-care an.

Din contră, d-nii Juglar și Lexis cred, că scăderea exportului și sporirea importului sunt datorite căilor de comunicațiune și altor înlesniri oferite comerciului în cei din urmă 20 de ani.

În examenul acestei chestiuni, și la noi, stă cercetarea uneia din cele mai importante crize, care de câți-va ani încóce ne bântue.

D. Ioseph Körösi, director al biuroului comunal de statistică din Budapesta, a făcut o comu-

nicațiune asupra chestiunei *Standard population*; propozițiunile d-lui Körösi însă au fost combătute de d-nii Bostkevitch, Lexis, Bodio, von Mayr și nu au fost puse la vot.

D. Anders Kiaer, director al biuroului central de statistică al Norvegiei, a presintat în ședința din 23 August un memoriu intitulat: *noii cercetări și observațiuni asupra chestiunei procedurilor în studiile typologice*, ale cărui conclusiuni, — adoptate de Institut, — sunt cele următoare:

Alături de statistica generală, există negreșit un vast teren, care dă loc și la investigațiuni parțiale; dar, aceste investigațiuni, pentru a fi utile, trebuie în tot-d'a-una să fie raportate la statistica generală, căci numai așa ele pot fi controlate cu succes; și mai trebuie încă, ca ele să fie întocmite în chip cât se poate mai reprezentativ.

O atențiune deosebită merită importanta comunicațiune a d-lui Jacques Bertillon, șeful lucrărilor statistice al orașului Paris, intitulată: *natalitatea după gradul de bogăție în marile capitale europene*.

Iată tabloul foarte suggestiv, pe care d. Bertillon l'a dresat, cu cunoscuta sa competență:

Pentru 1,000 femei, de la 15—50 de ani, câte nașceri într'un an:

	Paris,	Berlin,	Viena,	Londra
Quartiere foarte sărace	108	157	200	147
» sărace	95	129	164	140
» cu dare de mână (aisé)	72	114	155	107
» foarte cu dare de mână	65	96	154	107
» bogate	53	63	107	87
» foarte bogate	34	47	71	63
» Mijlocie	80	102	153	109

De unde se vede că natalitatea descresce, cu cât bogăția crește.

Resoluțiunea cea mai importantă, pe care Institutul internațional de statistică a luat'o, în această sesiune, este cea privitoare la *proiectul unui recensământ secular al lumii în 1900*.

Asupra acestei chestiuni, Institutul a ascultat mai întâiu două raporturi, unul al d-lui Guillaume și altul al d-lui Körösi.

Cel d'ânteiu era însărcinat de Institut să adune informațiuni asupra oportunităței unui atare recensământ; iar cel de al doouilea, să examine posibilitatea lui.

Dupé ce congresul a audít aceste raporturi, *cu unanimitate de voturi*, el a adoptat rezoluțiunile următoare:

«1. Institutul internațional de statistică exprimă dorința urgentă, că la începutul secolului al XX-lea să aibă loc în toate țările civilisate din lume, și pe cât se póte la 31 Decembrie 1900, un recensământ, basat pe principii uniforme și despuiat într'un mod uniform, după punctele de vedere ce urmăză:

«2. In ceia ce privesce culegerea datelor statistice, se recomandă cu stăruință hotăririle următoare, care s'adaptă, aprópe în totalitatea lor, hotăririlor Congresurilor internaționale de statistică, în redacțiunea hotărítă în sesiunea de la St. Petersburg.

«Iată acum și aceste rezoluțiuni, fiind sémă de modificările și interpretațiunile, care aũ fost recunoscute necesare ulterioramente:

«Recensămintele trebuie să se rapórte la popu-

lațiunea de fapt. Intrebările de pus fie-cărui individ sunt:

- a) numele și pronumele;
- b) sexul;
- c) vârsta, (dacă se poate, indicându-se anul și luna nașterii; în cas contrariu, în anii împliniți; și pentru copii mai mici de un an, lunile împlinite);
- d) raportul față de șeful familiei sau menajului, gradul de rudenie sau condițiune în menaj;
- e) starea civilă, (neînsurat, însurat, divorțat, văduv);
- f) profesiunea sau condițiunea, (profesiunea principală, indicând profesiunile secundare). A se indica dacă individul este patron, ucenic sau lucrător; pentru persoanele care trăesc într'o familie, fără a avea ele însuși o profesiune distinctă, să se facă mențiune de profesiunea, pe care o exercită tatăl familiei;
- g) cultul;
- h) limba vorbită;
- i) cunoscința citirei și scrierei;
- j) locul de naștere și naționalitatea. Se va indica, dacă se poate, comuna sau cel puțin cea mai mare divisiune teritorială, în care se găsește locul de naștere al persoanei recensate, (comitat, canton, guvernământ, provincie, district, Regierungsbezirk, etc.). Pentru străini se va indica încă statul, din care ei fac parte;
- k) reședința și caracterul său, durata reședinței în locul recensământului.
- l) orbirea, surdomutismul, idiotismul și cretinismul, alienațiunea.

«3) Intru cât privește despuierea recensămên-

tului, este absolut necesar ca un mic număr de puncte de vedere generale să fie despuiate, în același mod uniform în toate țările.

«4) Institutul emite dorința, ca fie-care biuroū de statistică să trāmită secretariatului sēū, cāt mai curēnd, tablourile conținute în cadrul internațional.

«5) În fine, biuroul Institutului este însărcinat a veghea, ca biurourile de statistică să primēscā, în cursul acestui an, rezoluțiunea relativă la acest recensāmēt secular și la despuierea lui».

În România chestiunea unui recensāmēt periodic este de atāta vreme la ordinea zilei.

Lipsa lui, și în general a diverselor statistice despre cari am vorbit mai sus, face ca acel suprem postulat „*cunóscete pe tine însuți*“, — pe care A. S. I. Marele Duce Constantin Nicolae-vici și Augustul sēū fiū, Marele Duce Constantin Constantinovici, l'au pus la baza politiceii adevēraților bărbați de stat,—nu s'a putut și nu se pōte realiza în România. Mai toate reformele încercate, mai toate legile de un interes social sau economic au fost întocmite în vēt, fără ca veri o dată statistică să lumineze necesitatea ori calea lor.

De aci, ađi, aceste friguri de o continuă transformāiune a tot ceea-ce am făcut erī.

Unde vom merge cu acest sistem, nu sciū; aceia ce ori-cine vede însă este, că în opera de organizațiune și de consolidare a nóstră socială și economică, mergem pe dibuite, cu ochii închiși, conduși mai mult de curentul evenimentelor, de cāt noi le conducem pe ele.

Dar, în fine, România nu va putea respinge pro-

punerea Institutului internațional de statistică,— fără a perde din prestigiul său, fără a se exclude însăși din concertul lumii civilizate.

Având în vedere imensele dificultăți,—nemăsurat incomparabile cu acelea, ce de sigur nu vom întâlni la noi,—prin cari Rusia a trecut cu recensământul său, putem afirma că întreprinderea unui recensământ general în România se va face cu o ușurință, ce pentru mulți va fi surprinzătoare.

Cheltuețele însăși, care pe mulți 'i sperie, se pot de pe acum prevedea; căci dacă ele au atins țifra totală de 3,916,682 ruble (șeece milióne de franci), sau de 3,09 centime de individ, în Rusia, unde dificultățile de comunicațiune, am văduț că fac multe localități inaccesibile în anumite anotimpuri; unde, tot din această cauză, au trebuit să se procure mijloce extraordinare de transport; să se cumpere cai, cămile, corturi, etc., numai în vederea acestei întreprinderi; să se traducă buletinurile în atâtea diverse limbi, etc.;—la noi, ele nu pot întrece țifra de 2 bani de cap; ceea ce, luând țifra cea mai urcată a populațiunei noastre,—7,000,000,—ne va pricinui, de o cam dată, pentru culegerea datelor, o cheltuială de aproximativ 140,000 lei.

Acastă cheltuială este însă cea mai productivă între tóte acelea, pe cari Statul român le face; ea este destinată într'adevăr a procura orbului lumină.

In ședința de Vineri, 22 August, autorul acestor

pagine, însărcinat de d. President al consiliului de miniștri și de d. Ministru al Agriculturii, Comerțului, Industriei și Domeniilor, să reprezinte la acest congres pe Guvernul român, și în special pe onor. Minister al Agriculturii, etc., a avut distinsa onoare să facă Institutului internațional de statistică următoarea comunicațiune *asupra țifrei populațiunii Regatului României*:

Domnilor,

«Statistica formeză baza tuturor reformelor și este, în aceleași timp, piatra de încercare a tuturor legilor: sociale, economice, financiare și altele.

«Importanța sa nu a scăpat de sigur guvernului român; ea formeză, pot țice, preocupațiunea sa capitală.

«Reorganizațiunea serviciului nostru de statistică este, într'adevăr, la noi la ordinea țilei.

«Până atunci, țin chiar de astă-ții, Domniî mei, să îndreptez, dacă este posibil, o eróre care domnesce în general în lucrările de statistică, cu privire la numărul populațiunei Regatului României; eróre pe care recunosc că noi înșine am determinat'o.

«Meritul de a o fi semnalat'o revine în totul d-lui Dimitrie A. Sturdza, savantul secretar general al Academiei Române și President al consiliului de miniștri.

Domnilor,

«De la 1859 nu s'a mai făcut recensământul general în România.

«Lipsind dar unicul mijloc direct pentru

noi de a ne înnumăra, suntem siliți a recurge la inducțiuni, la mijlôce indirecte.

«Printre criteriurile cele mai sigure, fără îndoială, sunt rolurile de contribuțiuni directe și în special rolul contribuțiunei țise: *căi de comunicațiune*, care nu este, în realitate, de cât o adevărată *capitațiune*, de ôre-ce, în principiu, ori-ce locuitor bărbat și în vêrstă de 21 de ani trebuie să o plătescă, afară dacă el nu este legalmente dispensat.

«Și, mai întâi, numărul dispensațiilor este considerabil; ast-fel soldații în activitate de serviciu sau trecuți în rezervă, aceia cari au luat parte la rêsboiul independenței, miniștrii cultului, infirmii, bătrânii și în general toți aceia, cari, din lipsă de mijlôce, sunt în neputință de a plăti impozitul.

«In al doilea loc, alături de acești dispensați legalmente, trebuie să mai punem pe aceia, cari, neavând un domiciliu stabil, scapă de sigur unei inscripțiuni în rolul nominativ, precum și vagabonșii, recunoscui să nu judiciarmente.

«In fine, trebuie încă să mai adăogăm pe aceia cari, de și au un domiciliu, isbutesc prin fraudă să se sustragă de la inscripțiunea lor pe rol.

«Ast-fel că serviciul statistic al Regatului, — aceluia căruia revine în primul loc rêsponderea erorii pe care doresc a o lămuri aci, — recunósce că omisiunile rolurilor fiscale se urcă la 20 %.

«Iată acum numărul contribuabililor, după situațiunile financiare ale tesaurului public, de la 1872 la 1895:

Anul 1872 764,546 contribuabili

Anul 1873	750,510	contribuabili
» 1874	763,386	»
» 1875	774,330	»
» 1876	774,578	»
» 1877	776,035	»
» 1878	773,769	»
» 1879	773,101	»
» 1880	734,374	»
» 1881	788,655	»
» 1882	785,550	»
» 1883	775,750	»
» 1884	779,124	»
» 1885	770,298	»
» 1886	898,150	»
» 1887	835,996	»
» 1888	827,138	»
» 1889	824,184	»
» 1890	833,258	»
» 1891	949,289	»
» 1892	900,723	»
» 1893	890,917	»
» 1894	893,933	»
» 1895	890,064	»

«Veți observa câte-va fluctuațiuni în această lungă perioadă: urcările însemneză pur și simplu, o reîntărire de energie din partea fiscoi, spre a prinde pe contribuabil, și scăderile o lăncezire a celui d'ânteu, precum și o batere în retragere naturală a celui de al doilea, față de agentul fiscoi.

«Luând țifra cea mai rădicată a acestui tabloă, adică 949,289, și adăogând 20%, pentru motivele mai sus indicate, avem pentru acest an, de acord

cu oficiul de statistică, un total de contribuabilii de 1,098,563.

«Ori, această țifără nu coprinde nici femeile nici copiii, nici chiar o mare parte dintre străinii, cari în fie care an vin să sporască numărul populațiunei noastre.

«Prin ce trebuie să înmulțim numărul contribuabililor, pentru a avea țifra totală a populațiunei Regatului României?

«Oficiul de statistică crede, că trebuie să îl înmulțim prin 5,50, — țifără arbitrară și care, aplicată la vechile roluri de contribuțiuni, dă rezultate desmințite chiar de primul nostru recensământ, de la 1859.

«D-l Sturdza din contră crede, că trebuie să luăm ca multiplicator țifra de 7.

«După părerea mea, acesta încă este sub adevăr.

«Intr'adevăr, Domniū mei, primăria de Bucuresci a procedat în 1890 la un recensământ al populațiunei sale, operat după toate datele științei noastre.

«Acastă numărătoare a dat orașului Bucuresci o populațiune de 194,633 de locuitori.

«Cu toate acestea, după rolul de contribuțiuni, numărul locuitorilor acestui oraș, la începutul anului financiar 1890, era de 18,739 și la finele aceluiași an de 18,109.

«Dacă multiplicăm, cum propune serviciul nostru de statistică, aceste țifre prin 5,50, vom avea pentru Bucuresci, în 1890, o populațiune oscilând între 126,736 și 131,173 de locuitori, țifre desmințite în modul cel mai formal de recensământul de la 1890.

«Numai multiplicând dar cu 40 numărul

contribuabililor vom putea să ne apropiem de rezultatul dat de acest recensământ, adică : 181,090 până la 187,390 locuitori.

«Luând totuși țifra *nerectificată*, dată de rolul de contribuțiuni directe pentru anul 1891 și multiplicând'o numai prin 7, avem o populațiune pentru regatul cis-danubian de 6,645,023 locuitori, iar nu de 5,095,000 cum socotesce serviciul nostru de statistică, nici chiar de 5,406,219 cum crede încă astă-ți prea savantul nostru coleg, d. profesor dr. von Juraschek, în ultimele sale *Geographisch-statistische Tabellen*.

«Și dacă adăogăm încă la această țifră populațiunea nouei noastre provincii trans-danubiene,— Dobrogea,—care este de 274,575 locuitori,ajungem pentru Regatul întreg la o populațiune de 6,919,738 locuitori, ba chiar de 7,000,000 în țifră rotundă,—dacă ținem, ori-cât de puțin, socotéla de erorile său omisiunile rolurilor de contribuțiuni, pe cari deja le am semnalat.

«Populațiunea Regatului României a crescut dar cu mai mult de 2,400,000 locuitori de la 1859, data primului nostru recensământ, care nu da, precum se scie, pentru ambele principate reunite, de cât 4,500,000 locuitori.

«Acastă creștere considerabilă nu surprinde pe nici unul dintre acei, cari aũ cunoscut țara noastră la această epocă, și cari o ved astă-ți.

«România a făcut într'adevăr, Domnii mei, progrese economice imense sub guvernul glorios al Majestăței Sale Regelui Carol I.

«In mai multe rânduri, guvernul a fost obligat să acorde însurățeilor, fii de țărani, pământuri pe domeniurile sale.

«Comune noi au fost fondate; iar cele vechi mărite.

«Județe întregi, cari altă dată erau condamnate numai pășiunelor, au fost transformate în pământuri de cultură și populate ca prin minune.

«In toate direcțiunile, căi ferate brăzdază pământul românesc punând în contact permanent vârfurile munților,—altă dată adăpost al fiarelor sălbatice,—cu locuitorii câmpului.

«Un pod măreț lăgă, în fine, România cu marea și deschide comerciului său un debușeu permanent asupra lumii întregi.

«Desvoltările economice ale României, și prin urmare a populațiunei sale, nu sunt, sub nici un punct de vedere, comparabile cu acelea a bătrânelor țări după continentul nostru; datele statistice, basate aci pe mișcarea demografică, nu pot de sigur a fi întrebuințate fără eróre într'o țară care a mers prin salturi.

«La toate aceste cause ar trebui să mai adăogăm una, și nu cea mai puțin importantă: imigrațiunea.

«Populațiunea orașelor noastre este, într'adevăr, formată în mare parte de adevărate colonii de străini: Francesi, Germani, Austro-Ungari, Ruși, Bulgari, Sèrbi, Turci, etc.

«Ași dori, Domnilor, ca una dintre viitoarele d-vóstră sesiuni să aibă loc în capitala noastră, pentru a vă permite să cunoșteți, mai de aproape, aceia ce geniul unui popor muncitor, călăuđit de acela al unui mare Rege, a putut face într'un așa scurt timp».

Opiniunea, al cărei ecoü am avut onórea să fiü în sânul Congresului de statistică de la St. Petersburg, a găsit chiar în şedinţa următoare a acestuia, la 23 August, o confirmaţiune desăvêrşită, în importanta comunicaţiune, pe care d. B. I. Pokrovsky a făcut'o Institutului, cu privire la : „influenţa recoltelor şi preţurilor asupra mişcării populaţiunei“.

«Sub raşortul mişcării populaţiunei, a ðis cu drept cuvênt şi d. Pokrovsky, *Rusia diferă de Europa occidentală; căci, graţie uniunilor de soşi prea tineri şi fecondităţii căsătorielor, populaţiunea Rusiei creşce mai repede, de cât acea a Europei occidentale*».

Intr'adevêr, un an înainte de mórtea lui Petru cel Mare, în 1724, Rusia nu avea de cât 13 milióne de locuitori, şi dupê recensămêntul din 1897, am vêðut că ea a ajuns la 129,211,000, cu acéstă observaţiune însă, că de şi teritoriul Rusiei s'a mărit de atunci încoa, totuşi sporirea populaţiunei, prin ea însăşi, a fost considerabilă, dupê cum resultă din următorul tabloü :

ANII	DIN ACESI NUMÉR							
	Populaţiunea Rusiei în general		In teritoriile din epoca lui Petru cel Mare		In teritoriile anexate Rusiei dupê Petru cel Mare			
	M	I	L	I	Ó	N	E	
1724	13		13					—
1765	19		19					—
1796	36		29					7
1815	45		30 ¹ / ₂					14 ¹ / ₂
1851	69		47					22
1890	113		69					44
1896	129		77					52

Așa dar populațiunea Rusiei Europene, care acum una sută de ani nu întrecea țifra de 33 milioane, s'a întreit și se ridică astăzi la 106 milioane.

La finele secolului al 17-lea, numărul locuitorilor Rusiei nu ajungea la $\frac{1}{10}$ din populațiunea totală a Europei; la 1800 ea era deja de $\frac{2}{10}$, și acum ea este de $\frac{3}{10}$.

Din tablourile prezentate Congresului de d. Pokrovsky rezultă, că o legătură intimă există între starea recoltelor și dezvoltarea populațiunii, acesta fiind în tot-d'auna efectul celor d'intăi.

În tot-d'auna o recoltă bună a avut de rezultat un spor de nașteri și o diminuțiune a mortalității, și vice-versa.

O influență de descrescere exercită și scăderea prețurilor recoltelor, dacă ea nu este urmată de scăderea prețurilor și celor-l'alte mărfuri.

Emanciparea servilor în 1862 a avut în Rusia un efect neașteptat: în acest an, creșterea populațiunii întrece un milion, pe când în anii precedenți, ea nu atingea de cât țifra de 738,000 și nu fu, în 1864, de cât de 659,000.

Intr'un cuvânt, ca în toate fenomenele sociale, în afară de cauzele ordinare de acțiune, sunt și curenți extraordinari, cari influă, în bine sau în rău, mersul populațiunii unei țări.

Curenții extraordinari, pe cari d. Pokrovsky îi semnălează pentru Rusia, și cărora acesta datorește sporul populațiunii sale,—incomparabil cu acela al țărilor occidentale,—nu se întâlnesc ei și la noi?

Răspunsul se impune, am putea chiar adăoga *à fortiori*.

Mutatis mutandis, toate împrejurările și toate progresele, într'adevăr, pe cari d. Pokrovsky le a semnalat pentru Rusia, se întâlnesc și la noi, cu mult mai accentuate și într'o dezvoltare mult mai precipitată.

Ori tocmai în aceste împrejurări și progrese imense, neașteptate și cu desăvârșire incomparabile în timp, cu acelea ale altor popoare, am văzut noi cauza creșterii insolite a populațiunei române.

Dacă dar populațiunea Rusiei în decurs de un secol,—trăind, mai în tot acest interval de timp, în condițiunile grele în cari populațiunile noastre trăiau înainte de 1859,—s'a întreit, nu este ôre admisibil ca populațiunea României, trăind într'o epocă de aproape 40 de ani exclusiv de prosperitate, să se fi înmulțit cu cel puțin pe jumătate?

Cum la 1859 erau, să ție, în Principate, ca la 4,500,000 locuitori, și nu putem fi ađi 7,000,000, adică abia cu 2,500,000 mai mult?

Să sperăm, că recensământul universal din 1900, la care România, ne place a crede, va lua parte, va pune capăt acestei neînțelegeri și că prevederile noastre vor fi chiar întrecute.

Primiți, vă rog, Domnule Ministru, încredințarea prea distinsei mele considerațiuni.

